

Vallás és vallástudomány Schütz Antal megközelítésében

Sármási Zoltán

Schütz Antal (1880-1953) piarista szerzetes tanár, a 20. század első felének egyik legnevesebb magyar dogmatikus teológusaként a kor legfontosabb szellemi kihívásának az I. világháború utáni társadalmi újjáépítés ideológiai háttérének biztosítását tekintette. Ebben jelentős szerepet tulajdonított a vallásnak, amelynek világosan megjelölhető fogalma, célja és feladatai vannak a megújuló társadalmi életben, legyen szó akár az egyéni, akár a közösségi vallásgyakorlás különböző formáiról.

Vallásfogalmát a Teremtő és teremtmény közti kapcsolatból kiindulva építi fel társadalomformáló tényezőként, amelynek végső célja, hogy világnézeti alapot adjon az igazság keresésének. Különbséget tesz vallásos és nem vallásos ideológiák közt, amelyek egy időben, egy azonos problémára keresik a választ, azonban többségük figyelmen kívül hagyja az ember és Isten közti kapcsolat alapjait, ami könnyen tévutakra vezethet. A vallást kultúrjelenségként is vizsgálja, amely a politika, a gazdaság, a művészetek, a tudomány számos területén megjelenik, azokra hatást gyakorol.

A régi feudális világgal szemben a vallás komoly kihívót kap a jelenvilágiságra és a gazdasági fejlődésre irányuló ideológiákban, amelyek a szellemi értékek háttérbe szorítása mellett az ember földi boldogulását kívánják minden lehetséges eszközzel előmozdítani, nem törődve a végső igazság keresésével és az örökkévalóságban való boldogulás nemes feladatával, amely a vallás elsődleges célja.

Schütz Antal korát egy olyan társadalmi átalakulás határozza meg mind Magyarországon, mind a világ más részein, amely megváltoztatja a vallás korábban hosszú évszázadokon át szinte változatlan formában betöltött szerepét, a modern ideológusok megpróbálják a saját céljaikra felhasználni a vallás különböző adottságait és monopolhelyzetből versenyhelyzetbe kerülnek a régi társadalmakat alapjaiban meghatározó értékek.

Ezek a változások erősítik fel a vallástudományt, mint viszonylag új tudományág jelentőségét, amely hitigazságok helyett vallási jelenségeket és azok társadalomra gyakorolt hatását vizsgálja.

Schütz Antal maga is kategorizálja a vallástudományt különböző irányzatokra, csoportosítja a világvallásokat és kiemeli a kereszténység jelentőségét a szekularizációval szemben történő állásfoglalás terén, amely elengedhetetlen a vallásos értékek továbbéléséhez.

Schütz Antal vallással és vallástudománnyal kapcsolatos gondolatait három, az 1930-as évek második felében megjelent írásának elemzésén keresztül mutatom be, amelyekben a vallás szellemi szintézisben betöltött szerepét, illetve fogalomkészletét járta körbe. Bár azóta nagy mértékben megváltozott a világ és az a társadalmi környezet, amelyben élünk, megállapításai korunk nem kevésbé változékony életterében éppoly aktuálisak, mint egy bő évszázaddal ezelőtt, amikor Schütz Antal megfogalmazta őket.